

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

***Engelli Bireylerin Kentsel Yönetim Süreçlerine Katılımının
Analizi: Van Kent Konseyi Örneği***

*Individuals with Disabilities Participation in Urban
Management Process Analysis: Example of Van City Council*

Yrd. Doç. Dr. M. Zeki DUMAN
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Sosyoloji
Bölümü

**Doç. Dr. Elif KARAKURT
TOSUN**
Uludağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu

**Öğr. Gör. Dr. Melda Medine
GÜLEÇ**
Uludağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu

© 2005 - 2015

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal
Eylül / September 2015, Cilt/Vol: 11, Özel Sayı/ Special Issue : 2
ISSN: 1305-7979

Editör/Editor-in-Chief

Doç.Dr.Sema AY

Editör Yardımcıları/Co-Editors

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN

Dr.Hilal YILDIRIR KESER

Uygulama/Design

Dr.Yusuf Budak

Tarandığımız İndexler / Indexes

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Marijan CINGULA (University of Zagreb)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)

Assoc.Prof.Dr.Mariah EHMKE (University of Wyoming)

Assoc.Prof.Dr.Ausra REPECKIENE (Kaunas University)

Assoc.Prof.Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of Tg.Jiu)

Doç.Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)

Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Murat GENÇ (Otago University)

Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Dergide yayımlanan yazılar- daki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayımlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilme- den kullanılamaz.

All the opinions wriVen in artic- les are under responsibilities of the authors.

None of the contents published cannot be used without being cited.

© 2005 - 2015

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal
Eylül / September 2015, Cilt/Vol: 11, Özel Sayı/ Special Issue : 2
ISSN: 1305-7979

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof.Dr.Marijan Cingula (University of Zagreb)
Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof.Dr.Erkan İŞİĞİÇOK (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Prof.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof.Dr.Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)
Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Assoc.Prof.Dr.Mariah Ehmke (University of Wyoming)
Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)
Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Doç.Dr.Burcu GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)
Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Assoc.Prof.Dr. Cecilia RABONTU (University “ Constantin Brancusi ” of TgJiu)
Assoc.Prof.Dr.Ausra Repeckiene (Kaunas University)
Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Yrd.Doç..Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Doç.Dr.Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Dr.Murat GENÇ (Otago University)
Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

ENGELLİ BİREYLERİN KENTSEL YÖNETİM SÜREÇLERİNE KATILIMININ ANALİZİ: VAN KENT KONSEYİ ÖRNEĞİ

INDIVIDUALS WITH DISABILITIES PARTICIPATION IN URBAN MANAGEMENT PROCESS ANALYSIS: EXAMPLE OF VAN CITY COUNCIL

Yrd. Doç. Dr. M. Zeki DUMAN
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Sosyoloji
Bölümü

Doç. Dr. Elif KARAKURT
TOSUN
Uludağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu

Öğr. Gör. Dr. Melda Medine
GÜLEÇ
Uludağ Üniversitesi
Sosyal Bilimler Meslek
Yüksekokulu

Özet:

Son yıllarda engelli bireylere yönelik farklı disiplinler tarafından akademik düzeyde çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarla, genellikle engellilik tanımlarını yapmak, toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini tanıyarak engelli bireylere yönelik bakış açılarını belirlemek, engelli nüfusun sorunlarını farklı değişkenlerle ortaya koyup buna göre politikalar oluşturmak hedeflenmiştir. Bu çalışma da benzer bir amaçtan hareketle, Van Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi'ne bağlı Engelli Meclisi üyeleri örneği üzerinden, engellilerin gerek kent içinde yaşadıkları sorunları, gerekse kentsel yönetim süreçlerine olan katılımları tespit edilmeye çalışılmıştır. Van ilinin araştırmada örneklem olarak seçilmesinin nedeni ise, Van'ın büyükşehir statüsünde olmasına karşın, hem Türkiye'deki illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 75.sırada olması dolayısıyla gelişmemiş bir il olması, hem de kent merkezinde 519 bin, il sınırlarıyla beraber toplamda 1 milyondan fazla bir nüfus kitlesini barındırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Engellilik, Kentsel Yönetim Süreçleri, Kent Konseyi, Yerel Yönetim

Abstract:

In recent years, there have been made various studies for disabled people with the academic level by different disciplines. Generally the purposes of these studies, make the definition of disability, society to recognize the socio-economic and cultural characteristics to determine their perspectives on disabilities, put out the problems of the disabled population with different variables so to create policies. In this study, Van Metropolitan Municipality City Council Disabilities Council members due to sample problems over the city they live in need of people with disabilities, as well as the participation in urban governance processes have been studied to determine. The reason for selecting sample Van province, although the status of Van metropolitan, and socio-economic development ranking is in 75. provinces in Turkey, so that an undeveloped province, as well as in the city center 519 thousand people in total along with the provincial boundaries that it has a population of more than 1 million citizen. .

Key Words: Disability, Urban Management Processes, City Council, Local Government

1.GİRİŞ

Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından biri, dezavantajlı konumda bulunan engellilerin gerek özel gerekse kamusal alanda karşılaştıkları güçlükleri aşabilmek ve yaşamlarını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmek için yeterli olanaklara sahip olamamaları nedeniyle çevrelerine bağımlı kılınmış olmalarıdır. Engelliler, tarih boyunca hem toplumun en çok suiistimal edilmiş ve dışlanmış, hem de en kötü koşullarda yaşamak zorunda bırakılmış olan kesimlerin başında gelmektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında toplumların engellilere olan yaklaşımları hiç de olumlu olmadığı görülmektedir. Engelli olmanın adeta bir suç olarak kabul edildiği kimi toplumlarda engelliler, Tanrı tarafından bir ceza olarak düşünüldüğü için dışlanmışlardır.

Çok tanrılı dinlerin egemen olduğu dönemlerde engelli çocuklar, toplum tarafından dışlanmakla kalmamış, tanrının hoşuna gitmeyeceği düşüncesiyle de sürekli ihmal edilmişlerdir. Hatta bu durumda olanlar şehir dışına sürülür, yalnızlığa mahkûm edilirdi. Sonraki dönemlerde engellilerin toplum içinde en kötü işlerde çalıştırıldıkları, hor görülüp aşağılandıkları, değirmenlerde ve su depolarında hayvanların yerine çalıştırıldıkları, fuhuş ve dilencilikte kullandıkları görülmüştür (Öztürk, 2001:16). Engellilere reva görülen bu durum, günümüz toplumları açısından değiştiği söylene de, engelli olmak halen dezavantajlı olmakla eşdeğer görülmektedir.

Günümüz toplumlarının çoğunda engellilere yönelik başta ayrımcılık olmak üzere sosyal baskı ve eşitsizlik gibi insan onuruna yakışmayacak tutum ve davranışlar sergilenebilmektedir. Bu tutum ve davranışlar, zamanla sadece toplumsal önyargılara yol açmakla kalmamış, engelli bireylerin insan olmaktan kaynaklı haklarından mahrum kalmalarına ve dolayısıyla toplumdan soyutlanmalarına da yol açmıştır. Engelli bireyler yaşadıkları fiziksel ve psikolojik sorunlar nedeniyle hem kendileriyle hem de çevreleriyle sağlıklı bir ilişki kurmakta zorluk çekmektedirler. Nitekim engellilerin en çok zorlandıkları konuların başında, çevrelerinden bağımsız bir biçimde herhangi birinin yardımı veya desteği

olmaksızın kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek maddi olanaklara ve fiziksel güce sahip olamamalarıdır.

Engellilerin topluma katılmalarının önündeki en büyük engellerden biri de, toplumun onlara yönelik kimi zaman açık kimi zaman gizli bir biçimde uyguladığı dışlayıcı pratiklerdir. Ayrıca, engelli bireylere toplum tarafından atfedilen anlamlar ve kullanılan söylemler son derece pejoratif (küçük düşürücü) imalar içerebilmektedir. Kimi zaman yaygın kanaatlere ve klişe sözleşe dönüşen bu imalı söylemler, kamusal alana taşınmak suretiyle adeta kolektif belleklere kazınmaya ve dolaşıma sokularak da kanaatlere (genel kabullere) dönüşmeye başlamaktadır. Engelli bireylere ilişkin her aşağılayıcı, küçük düşürücü ve bazen de bir tür acıma duygusunu barındıran söylemin ardında veya altında gizil bir dışlama, ötekileştirme ve soyutlama amacı içerdiği söylenebilir.

Nitekim engellilerin makul ve makbul olmadıklarını belirten her söz ve değişim, çoğunlukla anonim nitelikli olması manidardır. Dolayısıyla engellilere yönelik sosyo-kültürel tanımlamaların çoğunun olumsuz mesajlar içermesi, toplumun engellilere olan bakışını ortaya koyduğu gibi engelli bireylerin aslında toplum tarafından engellenmiş oldukları gerçeğini de göz önüne sergilemektedir. Dünya ölçeğinde bakıldığında bu engellenmişlik hâlinin çok yaygın bir durum olduğu, toplumların çoğunda var olduğu, başta erişilebilirlik, eğitim ve sağlık hizmetleri olmak üzere engellilerin sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardan dışlandıkları ve kısıtlandıkları görülmektedir. Engeller, en çok kamusal alanda ortaya çıkmaktadır. Zira kamusal alan, genellikle engelli bireylerin rahat hareket edebilmelerini sağlayacak mimari yapılardan uzaktırlar.

Dünya Sağlık Örgütü de engellilerin en büyük sorunu olarak “erişilebilirliği” göstermiştir. Çünkü engellilerin her tür hizmetten yararlanabilmeleri için öncelikle bu tür hizmetlere ulaşmalarını sağlayacak mekânsal ve mimari düzenlemelerin uygun bir tarzda yapılması gerekmektedir. Maalesef engellilerin erişim ve ulaşım hakları, bu anlamda en çok ihmal/ihlal edilen konuların başında gelmektedir. Bunun temel nedeni, gerek merkezi gerekse yerel yönetimin, engellilerin erişimini dikkate almaksızın yapısal ve kurumsal

düzenlemelerde bulunmalarıdır. Genel olarak kamusal mekânların mimarisi, engelliler açısından uygun düzenlemeler içermemektedir.

Engelliler erişim konusunda yaşadıkları sorunların benzerini toplu taşıma araçlarına binememek veya işgücüne katılamamak gibi konularda da yaşamaktadırlar. Oysa sosyal yaşamın her alanında engelli bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmadığıdır. Aksi durumda yapılanlar, maalesef sonradan engellilerin karşısına bir engel olarak çıkabilmektedir. Son yıllarda ülkemizde yeterli olmasa da engelli bireylerin sorunlarına ilişkin umut verici adımların atıldığı söylenebilir. Özellikle engellilerin erişilebilirlik sorunlarını çözmeye yönelik yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Hükümet, son yıllarda tüm kamu kurum ve kuruluşlarında binaların girişleri başta olmak üzere engelli asansörü ve engelli lavaboları gibi düzenlemelerin yapılmasını yasal açıdan zorunlu hale getirmiştir. Çünkü engelli vatandaşlar, en çok eğitim kurumlarına gidememekten şikâyet etmişlerdir.

Gerçekten de zihinsel, spastik ve ortopedik engellilerin eğitim sorunları halen ciddi bir biçimde devam etmektedir. Bu alanda iki temel sıkıntı - engelli bireylerin eğitimlerini verecek özel eğitimli öğretmenlerin yetersizliği ve bu türden özel okulların eksik olması- göz çarpıcıdır. Ayrıca engelliler, yüksek maliyetleri nedeniyle özel eğitim sunan okullarına gidemedikleri için eğitim hakkından da yeterince yararlanamamaktalar. Benzer durum, sağlık hizmetleri alanında da karşımıza çıkmaktadır. Maalesef engelli bireylerin sağlık talepleri gerek bürokratik ve yasal düzenlemelerin gerekse altyapı ve maddi olanakların eksikliğinden yeterli oranda karşılanamamaktadır.

Engelliler, yaşamlarında iki tür güçlükle karşılaşır. Birincisi, engellinin kendi gerçekliğini kabul etmede yaşadığı zorluktur. Hiç şüphesiz bu zorluğu aşmada herkes aynı olanağa ve iradeye sahip değildir. Engellinin sosyal, kültürel ve ekonomik sermayesi, ailesel desteği ve en önemlisi de engellilik durumu onun kendi gerçekliğiyle yüzleşmesini daha da ötesi bunu kabullenmesini kolaylaştıracağı gibi aksi durumda da zorlaştırması mümkündür. Ancak, her tür zorluğa karşı mücadele etmede ve kendine inanmada engellinin öncelikle

kendine koyduğu engelleri aşması, kendi bariyerlerini yıkması ve kendi kendisiyle barışık olması gerekir. Bu, aslında engellinin içsel bir serüvenidir.

İkincisi, engellinin sosyal çevresi tarafından sürekli dışlanmasıdır. “Engellenmişlik” olarak da görülebilecek olan bu durum, engellinin sosyal ve kültürel yaşama uyumunu ortadan kaldırdığı gibi sosyalleşmesini de olumsuz yönde etkiler. Engelli bireylere yönelik önyargıların, normatif değer ve tutumların yok edilebilmesi için öncelikle onlara ilişkin cinsiyetçi, ayrımcı, baskıcı ve dışlayıcı paradigmanın değişmesi gerekir. Çünkü engelliler, en çok toplumsal ve kamusal alanda engellere maruz kalmaktalar. Bu engeller, kültürel olarak inşa edilirler ve toplum tarafından da kuşaktan kuşağa aktarılır. Toplumsal alanda sosyal gerçekliğe dönüşen her tür engelli tanımı, zamanla herkesin üzerinde ittifak ettiği ve genel kabul gördüğü hakikatlere dönüşmeye başlar. Nitekim engelli tanımlarına bakıldığında bu bakış açısının toplumda ne kadar baskın ve derin olduğu görülecektir.

1. ENGELLİ TANIMI

Engelli tanımı genellikle; yoksunluk, eksiklik, bozukluk, özürüllük,* yetersizlik, kusur, acıma, dışlama ve baskı gibi kavramlarla yapılmaktadır. Bu kavramlardan da anlaşılacağı üzere engellilik, başta önyargı olmak üzere ayrımcılığı ve sosyal dışlanışlığı içinde barındıran bir tanımla öne çıkmaktadır. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü (WHO) de engelliliği, kişiden yapılması beklenen davranış, beceri veya sorumlulukları normal bir biçimde yerine getirememesi olarak tanımlamıştır (siteresources.worldbank.org, 2015). Engellilik, normal yaşına göre bireyin fonksiyonlarının tam olarak çalışmaması ya da vücut fonksiyonlarındaki eksiklik (Şahin, 2004:49) olarak görüldüğünden, bireyin normal yaşamını sürdürmeyi

---

* Toplumumuzda engellilerle ilgili en çok “özürlü” ve “sakat” kelimeleri kullanılmaktadır. Ancak, biz makale boyunca her iki kavramın hem yetersiz hem de pejoratif bir anlam içerdiği düşüncesiyle “engelli” kavramını kullanacağız. Söz konusu kavramlar arasındaki nüanslar için şu makaleye bakılabilir (Yener Şişman, “Özürlülük Alanında Kullanılan Kavramlar üzerine Genel Bir Değerlendirme” Sosyal Politika Çalışmaları Yıl:12, Cilt:7, 2012: 69-85).

güçleştiren, yaşam kalitesini azaltan, uzuvlarını yeterince kullanamadığı için kendi başına hareket etme ve davranma olanağından mahrum olmayı ifade etmektedir.

Türkiye’de engellilik kavramı hem 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 3.maddesinin “c” fıkrasında, hem de 5378 sayılı Kanunda tanımlanmıştır. Bu kanuna göre engelli (özürlü) “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir” (tccb.gov.tr,2015). Engellilerle ilgili gerek Dünya Sağlık Örgütü’nün gerekse ulusal ölçekli tanımların ortak yanı, söz konusu kişilerin genellikle “normal”ın dışında görülmeleridir. “Anormal olma” veya “normal olma” durumunun kültürel olarak inşa edilen ve genellikle toplum tarafından “istenilen durum” ile “istenilmeyen durum” kategorisiyle açığa çıkarılan bir tanımlama olduğu söylenebilir.

“Normallik” genel olarak sağlıklı bireylere atfedilen, yani sahip olunan organların olması gerektiği gibi/ölçüde kullanılabilmesi ve dolayısıyla herhangi bir uzvun eksik olmaması olarak görülmektedir. “Anormallik” ise, yukarıda da vurgulandığı gibi fiziksel veya zihinsel eksikliğe işaret eder. Dolayısıyla engellilik, bireyin belirli aktivitelerini yerine getirebilmesini ve sosyal yaşamda kendisinden beklenen rol ve statüleri oynayabilmesini sağlayan “ideal-normal” kapasitenin dışında olmasıdır (Burcu, 2013:32). Engelli bireyin sosyal yeteneklerini “normal” kullanmasına mani olan uzvuşsal eksiklik doğal olarak onun toplumsal yaşama uyum sağlamada ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada da güçlükler çekmesine yol açacaktır ki, (Öztürk, 2011:18) engelliler açısından en büyük sorun da burasıdır. Yani, ister doğuştan isterse sonradan olsun herhangi bir nedenle kaybedilen bazı organların yaratığı eksiklik, toplum tarafından engellinin “anormal” kategorisinde değerlendirilmesi için yeterli görülmesi.

Engellilere ilişkin bütün bu açıklamalar bize, tanım düzeyinde bile engelli olanın ölçütünün toplumsal algılarla oluşturulduğu ve belirlendiğini göstermektedir. Toplum,

genelde bireyleri sağlıklı ve sağlıklı olmayan bir kategori içerisinde değerlendirmektedir. Konuyla ilgili bugüne kadar yapılmış olan akademik çalışmalar da benzer bir tutum içinde olmuştur. Söz konusu çalışmalarda dile getirilen temel savların ve söylemlerin “öncelikle, tüm gerçekliği tıp penceresinden görüp, sakatlığı “normal” insan biyolojisine “aykırı (organ yokluğu-işlev eksikliği/yokluğu)” durumlar olarak gören *medikal söylem*; daha sonra özürsüzlük hareketlerinin ve organizasyonlarının politik temelde faaliyete geçmesi ile yakından ilgilenen ve bu dinamizmin temeline özürsüzlü bireylerin sosyal engellemelerle sistematik mücadelesini koyan *sosyal söylem* olarak iki baskın ama birbiriyle mücadele eden tartışmalarda şekillendiği görülmektedir” (Burcu, 2006:65).

Ancak bu türden akademik tartışmaların, engellilerin önündeki zihinsel ve epistemik engelleri kaldıramadığını da belirtmek gerekir. Çünkü engellilik, bireyin toplum tarafından tanımlanması, etiketlenmesi ve bu etiketlenme sonrasında oluşturulan dilin/söylemin kamusal alana sokularak farklı araçlarla her defasında yeniden üretilir. Diğer bir deyişle engellilik tanımı, genellikle kültürel ve sosyal olarak inşa edilen bir tanım olduğu için toplumsal değer yargılarından, dini ve geleneksel inanç sisteminden bağımsız değildir. Zira toplum, çoğunlukla potansiyel kapasitesini kullanamayan kişileri engelli kategorisi içerisinde değerlendirir. Çevremizde istenmeyen bir davranışı sergileyen veya kendisinden beklenilene yerine getirmeyen birine sıklıkla “geri zekâlı” muamelesi yapıldığını biliyoruz. Engelli bireyler de engellenmişlik durumundan dolayı başta aile ve akraba olmak üzere sosyal çevre ve toplum tarafından farklı araç ve küçük düşürücü anlamlar içeren söylemlerle sürekli dışlanmaya mahkûm bırakılmaktalar. Dolayısıyla engelliler öncelikle, birlikte yaşamak zorunda oldukları toplumun, kendilerine ilişkin ürettikleri engelleri aşmaları gerekmektedir.

2. TÜRKİYE’DE ENGELLİ PROFİLİ VE ENGELLİLERİN TEMEL SORUNLARI

Engelliler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumun önemli bir kesimini oluşturmaktadırlar. Nitekim Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization) 2011 yılında Dünya Bankası'yla birlikte yayınladığı 'Dünya Engellilik Raporu'na göre 1970'lerde tüm dünyada engellilerin toplam oranı %10 iken, bu sayı 2011 yılında %15'e yükselmiştir. Rapora göre dünya üzerinde bir milyondan fazla insanın bir çeşit engeli bulunmaktadır. Ayrıca engellilerin aynı zamanda kronik hastalıklarla da mücadele etmek zorunda kaldıkları, genellikle temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadıkları için sürekli yardıma muhtaç yaşadıkları gerçeğine de işaret edilmiştir. Raporun en can alıcı noktasını, engellilerin çoğunlukla kamusal yaşama girme, işgücüne katılma, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunma konularında sürekli dışlandıkları tespitleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına giren 93 ülkeden 31'nde görme engelliler için işaret dili çeviri hizmeti verilmediği, birçok ülkede de çok az sayıda işaret dili tercümanının bulunmadığı belirtilmiştir (whqlibdoc.who.int/hq/2015).

Dünya Sağlık Örgütü'nün ortaya koyduğu verilere göre dünya nüfusunun yaklaşık 7/1'i engelliler oluşturmaktadır. Yani bir milyardan fazla insan herhangi bir tür engellilik durumuyla yaşamaktadır. Bu oran her ne kadar ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösterse de engellilerin özellikle gelişmemiş ülkelerde daha fazla sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Ülkemizde ise engellilerin profili hakkında bugüne kadar çok ciddi çalışmalar yapılmış değildir. Bu alanda ilk çalışma 2002 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 'Türkiye Özürlüler Araştırması' adı altında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmayla Türkiye'de yaşayan engellilerin; yaş, eğitim, sağlık, hastalık, istihdam, işsizlik vb. verilerine yer verilmiştir. Alanda yapılmış ilk sistematik çalışma olması nedeniyle de araştırmanın sonuçları genellikle referans alınmaktadır.

Söz konusu araştırmaya göre Türkiye'de nüfusun yaklaşık %12'si engellilerden oluşmakta, sayıları 8,5 milyonu aşan bu kesimin "toplam nüfus içindeki oranı ise %2.29'dur. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerin oranı %2.58 iken, süregen hastalığı olanların oranı ise %9.70'dir. Özürlü olma oranları yaş grubu bazında

incelendiğinde her iki grupta da ileri yaşlarda artmaktadır. Ancak, bu artış süregen hastalığı olanlarda diğer özür grubundakilere göre daha fazladır. 0-9 yaş grubunda ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlü olanların oranı %54 iken, 0-9 yaş grubunda süregen hastalığa sahip olanların oranı %2.60'tır. Bu oran, ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlü olanlarda 50-59 yaş grubu, süregen hastalığı olanlarda ise 20-29 yaş grubunda yaklaşık iki katına çıkmaktadır (kutuphane.tuik.gov.tr,2015)."

Araştırmanın sonuçlarına göre özürlü nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.94'tür. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürlülerde okuma yazma bilmeyenlerin oranı hem toplam nüfustan, hem de süregen hastalığı olanlardan daha yüksektir (kutuphane.tuik.gov.tr,2015). Bu veriler, engelli olanların her dört kişiden en az iki kişinin eğitim sürecinden kopuk olduğunu göstermektedir. Yukarıda da vurgulandığı gibi Türkiye'de engelli bireylerin temel sorunları arasında erişilebilirlik, eğitim ve sağlık daha çok ön plana çıkmaktadır. Oysa Türkiye Özürlüler Araştırması verilerine göre esas sorun işgücüne katılamama konusunda yaşanmaktadır. Özellikle zihinsel, görme ve ortopedik engelliler, ekonomik yaşama katılamadıklarından ailelerine bağımlı yaşamak zorunda kalıyorlar.

Engellilerin istihdam edilmeleri konusu, çağdaş ve demokratik devletlerin temel sorunlarından ve aynı zamanda sorumluluklarından biridir (Bilgin, 2000:5). Sosyal ve hukuk devleti olmanın bir gereği olarak devlet, toplumun en dezavantajlı kesimini oluşturan engellilerin hem istihdam edilmelerini sağlamalı, hem de sosyal hizmet uygulamalarında pozitif ayrımcılık yapmalıdır. Bu anlamda "engellilere yönelik her tür ayrımcılığın reddedilmesi demek, (aslında) engellilerin toplumsal yaşama katılımlarının önündeki engelleri meşrulaştıran 'önyargıların' 'gelenek kodlarının', 'ideolojik tavır alış' ve 'sosyal temsil' biçimlerinin deşifre edilmesini gerekli kılmaktadır (Uluocak, 2012:172). Zira çağdaş devlet, hem engelli bireylere yönelik toplumda var olan yargıları ortadan kaldırmaya çalışmalı, hem de onları istihdam etmek suretiyle katma değer yaratmalarını ve böylece hayata tutunmalarını sağlamalıdır.

Türkiye her ne kadar uluslararası insan hakları sözleşmesinin büyük bir kısmına taraf olmuşsa da sözleşmelerin gerektirdiği yasal ve anayasal düzenlemeleri yapmak hususlarında maalesef hâlâ yeterli adımları atamamıştır. Özellikle engellilere yönelik hukuki ve idari düzenlemelerde geç kalmıştır. 1997 yılında Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve 2005 yılında da Özürlüler Kanunu'nun kabul edilmesiyle bazı sevindirici adımlar atılmıştır. Ancak, engellilerin sorunları, kendileriyle ilgili çalışmalar yapmak üzere kurulacak bir başkanlığın teşekkülüyle ya da hayata geçirilecek çeşitli eylem planlarıyla çözülemeyecek kadar derin ve çok katmanlıdır. Öncelikle, her bakanlığın kendi iç işleyişinde engellilere yönelik kapsayıcı ve pratik sonuçlar içeren yasal düzenlemeleri, plan ve programları yapmaları, başta ulaşım ve erişim olmak üzere içişleri bakanlığınca koordinasyon ve işbirliğini düzenleyecek hizmet birimlerinin kurulması gerekmektedir (Çağlar, 2012:541-598).

Türkiye, Engellilerin Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin tarafı olarak bu konularda yeterli adımlar atmadığı için uluslararası camiadan da zaman zaman eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu eleştirilerin haklı yanları bulunmakla beraber, Türkiye'nin engelli sicili son yıllarda olumlu yönde değişmektedir. Gerçekten de Türkiye'de son yıllarda engellilerin özlük haklarının iyileştirilmesi, işgücüne katılmalarının sağlanması ve en önemlisi kendilerine yönelik pozitif ayrımcılık yapılması gibi hususlarda önemli adımların atıldığını söylemek mümkündür. Nitekim Türkiye, 2002-2003 yılları arasında ilk engelliler kanununu çıkartmıştır. Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesini 30.03.2007 tarihinde imzalamış, 27.05.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile de onaylanarak yürürlüğe koymuştur.

3. BİR YÖNETİŞİM BİÇİMİ OLARAK KENT KONSEYLERİNİN İŞLEVİ

Birleşmiş Milletler bünyesinde 1992'de Rio de Janeiro'da düzenlenen 'Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, "Gündem 21" olarak adlandırılan ve esasen kalkınma ile çevre

arasında denge kurulmasını hedefleyen ve sürdürülebilir gelişme kavramının hayata geçirilmesine yönelik bir dizi uzlaşma ve taahhütleri içeren bir eylem planı ortaya çıkmış ve uygulanacak ülkelerde Gündem 21'lerin merkezi hükümetlerce desteklenmesi ve yerel yönetimlere bu konuda yardım edilmesi istenmiştir (sayder.org.tr,2015). Yerel Gündem 21, esasen sürdürülebilir kalkınma düşüncesinden hareketle kentlerin yerleşim alanlarını çevresel olarak yaşanabilir kılmayı amaçlayan ve bunun için toplumun tüm kesimlerini sürece dâhil etmeyi hedefleyen bir işbirliği ve örgütlenme stratejisidir (Erkut-Baykal-Kara, 2013:86). Böylece Gündem 21'ler aracılığıyla, küreselden hareketle yerel eylem planlarını hayata geçirmek suretiyle kentlerin kronik sorunlarına çözüm üretilmesi hedeflenmiştir.

Kent konseylerinin kökenini Gündem 21, Yerel Gündem 21 ve Avrupa Kentsel Şartı oluşturmaktadır. Avrupa Kentsel Şartı'nın Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması başlığı altında şu ilkeler yer almıştır (mig.gov.tr, 2015).

- Yerel politik yaşama halkın katılımını temin için; halk temsilcilerini, özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı,
- Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için; halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği,
- Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği,
- Kent yönetimi ve planlamasının; kent karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması,
- Yerel politik kararların; uzmanlardan oluşacak ekiplerce gerçekleştirilecek kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması,
- Karar verme sürecinin sonunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti,
- Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması.

Avrupa Kentsel Şartı'nın ortaya koyduğu perspektifte yerel yönetimlerin yapısının özerkleştirilmesi, demokratikleştirilmesi ve âdem-i merkezileştirilmesi hedeflenmektedir. Bununla beraber, kent sakinlerinin kentlerine sahip çıkmaları, var olan sorunlara yerelden

çözüm üretmeleri, hemşehrilik bilincini geliştirmeleri, demokrasiyi de aynı şekilde yerelden hareketle yapmaları, gençlerin siyasal katılım ve karar verme süreçlerinde bulunmalarının sağlanması da istenmektedir. Avrupa Kentsel Şartı'nda şu temel konular üzerinde durulmuştur: Halkın kendi kendini yönetebilmesi, idari, mali, siyasi ve ekonomik faaliyetlerde yerel yönetimin etkin olması, kentsel yaşamla ilgili kararlarda yine kent sakinlerinin belirleyici olması. Halka danışma, politik yaşama aktif katılma, kentsel yönetim ve planlamada rol alma ve gençlerin toplum yaşamında daha görünür kılma gibi tali hedefler de kentsel yönetimde olması istenmiştir.

Türkiye, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesine dayanarak Avrupa Kentsel Şartı'nın temel ilkelerinin hedeflerini de içinde barındıran Kent Konseyi Yönetmeliği'ni, 8 Ekim 2006 tarih ve 26313 sayılı Resmi Gazetede çıkarmıştır. Bu yönetmelik 6 Haziran 2009 tarih ve 27250 Sayılı Resmi Gazetenin bazı maddelerinde değişiklik yapılarak yeniden yazılmıştır. Yönetmeliğe göre Kent Konseylerinin temel amacı "kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek" olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2006).

Kent konseylerinin kuruluş ve işleyişine bakıldığında öncelikle yerel demokrasinin ve kentsel yaşam kültürünün geliştirilmeye çalışıldığı söylemek mümkündür. Dolayısıyla kent konseyleri; merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının, iş dünyasının, meslek örgütlerinin, muhtarların, odaların, sendikaların, noterlerin, siyasi parti temsilcilerin, üniversitelerin, özel sektörün katılımıyla gerçekleşen ve esasen kentin sorunlarına ortak akılla çözüm bulmaya çalışan, var olan sorunların gündeme getirilmeye kalınmayıp, ortak bir zeminde tartışıldığı, çözüm önerilerine yer verildiği demokratik ortamlar olarak görülebilir (Erkut-Baykal-Kara, 2013:96-97). Bu açıdan değerlendirildiğinde kent konseylerini yereli demokratikleştirmeyi hedefleyen ancak demokrasinin de yerel düzeyde uygulanmasına olanak tanıyan idari bir yapılanma olarak görmek mümkündür.

4. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bu çalışmada, Van Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi örneğinden hareketle engelli bireylerin kentsel yönetim süreçlerine katılımı ve özellikle kamusal alanda yaşamakta oldukları sorunlar analiz edilmeye çalışılmıştır. Kentsel yönetim süreçlerinin en önemli saçı ayaklarından birini oluşturan ve kent sakinlerinin sorunlarına katılımcı ve demokratik bir açıdan yaklaşan kent meclisleri, kentlilik bilincinin oluşmasına da çok önemli katkılar sunmuştur. Kent konseylerinin gerek hukuki gerekse uygulamaları açısından kent yönetimine nasıl bir katkı sağladığı, özellikle engelli meclisinin yerel yönetimle olan ilişkisi, kente ilişkin tasavvuru ve en önemlisi engelli bireylerin kentsel alanda karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerinin neler olduğu gibi konular bu çalışmanın temelini oluşturmuştur.

Bu amaçla belirlenen soru ve sorunlar doğrultusunda; Edremit, İpekyolu ve Tuşba olmak üzere üç ilçe merkezinden oluşan Van Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Engelliler Meclisi'nden 14 kadın ve 31 erkek üyeye 40 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Anket kapsamında özellikle şu konular araştırılmıştır;

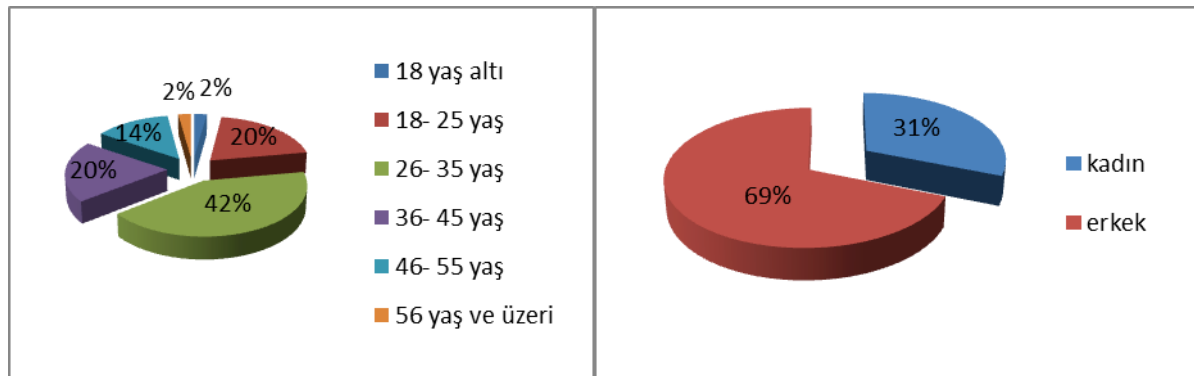
- Van Kent Konseyi Engelliler Meclisi üyelerinin bakış açısına göre Van kentindeki yaşam kalitesinin ne olduğu,
- Van Kent Konseyi Engelliler Meclisi üyelerinin Van kentinde toplumsal yaşamda karşılaştığı sorunların neler olduğu,
- Kent Konseyi bünyesinde faaliyet gösteren engelli meclisi üyelerinin kentsel yönetim sürecine ne oranda katıldıkları,
- Engellilerin kentsel yönetim sürecine katılımında Van Kent Konseyi'nin katkısının ne olduğu,

- Van Kent Konseyi Engelliler Meclisi üyelerine göre, Van Kent Konseyi'nin yerel demokratik sistemin oluşması sürecindeki rolünün ne olduğu konuları ele alınmıştır.

5.1 Araştırmanın Bulguları ve Analizi

Van Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi'ne bağlı; kadın, gençlik, engelliler, çocuk, sanat ve çevre olmak üzere altı farklı meclis bulunmaktadır. Söz konusu meclislere üye olanların sayısı yaklaşık 2200'dür. Engelliler meclisine bağlı 8 dernek ve bu derneklere bağlı 350'ye yakın üye bulunmaktadır. Ancak, bu üyelerin tamamına ulaşmak mümkün olamamıştır. Çalışma kapsamında örneklemimizi temsil eden, Van Kent Konseyi Engelliler Meclisine bağlı 45 üyeye yüz yüze görüşülmüştür. Anketler, engelli meclisine bağlı 8 derneğe üye, dernekle yakın teması olan ve farklı engeli bulunan bireylerle yapılmıştır. Elde edilen verilerin frekans tabloları sunulmuştur. Ayrıca 45 kişi ile gerçekleştirilen anket çalışmasının güvenilirliği de araştırılmıştır. Buna göre SPSS 22 sürümü ile yapılan anketin güvenilirlik testi, Alfa güvenilirlik katsayısı olarak %77 hesaplanmıştır. Araştırmada gerçekleştirilen anket uygulamasına ilişkin veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo1. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Yaş ortalaması ve Cinsiyeti Gösteren Frekans Dağılımı

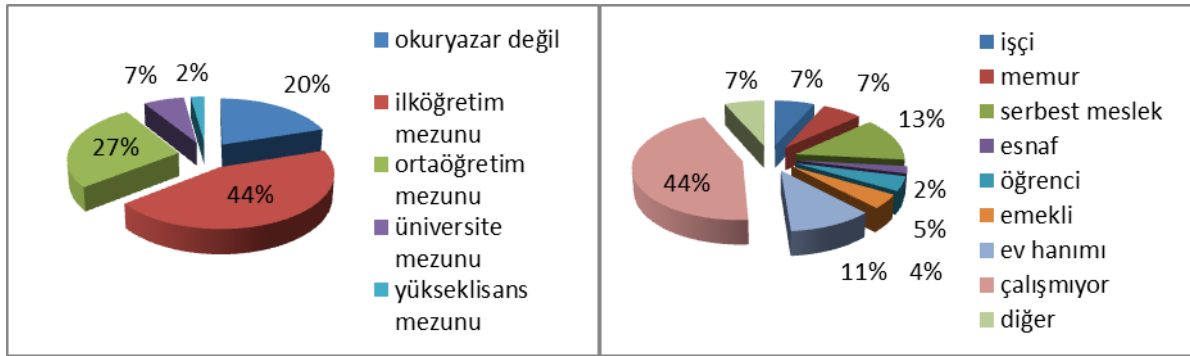
Katılımcıların yaş ortalaması

Katılımcıların cinsiyet ortalaması

· Bu bilgiler Van Kent Konseyi'nden alınmıştır.

Örneklem grubuna dâhil olan engelli bireylerin cinsiyetlerine bakıldığında %31'inin kadın, %69'unun erkek olduğu görülmektedir. Aynı grup içinde yer alanların yaklaşık yarısı (%42) 26-35 yaş grubunda bulunurken, grubun yarısından fazlası 25 yaş altında görülmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında Van ili özelinde engelli bireylerin genellikle genç yaşlarda oldukları söylenebilir. 18 yaş altı kişilerin sayısının fazla olması, engel durumuna yol açan nedenlerin daha erken yaşlarda ortaya çıktığına ilişkin ipucu da vermektedir.

Tablo2. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Eğitim ve Meslek Durumlarını Gösteren Frekans Dağılım

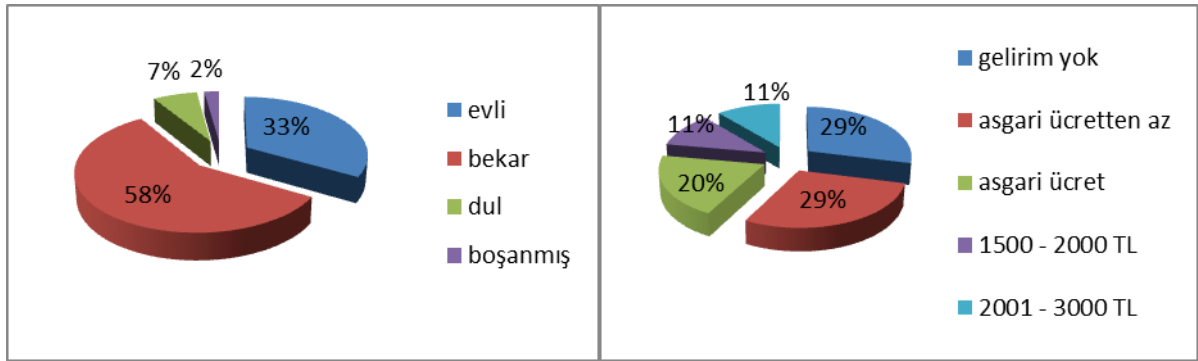
Katılımcıların eğitim durumları

Katılımcıların meslek durumları

Ankete cevap veren engelli bireylerin eğitim durumları son derece kötüdür. Zira sorulara cevap veren engellilerin neredeyse yarısı (%44) ilkokul mezunudur. Hayatında hiç okula gitmeyenlerin dolayısıyla okuryazar olmayanların oranı da (%20) son derece yüksektir. Ortaokul mezunu olanların oranı %27, üniversite mezunu olanların oranı ise %7'dir. Bu veriler, engelli bireylerin çoğunluğunun eğitim hakkında yeterince yararlanamadıkları ve dolayısıyla sosyal ve ekonomik yaşama katılamadıklarını göstermektedir. Engelliler, eğitimden yoksun oldukları veya yeterli düzeyde eğitim alamadıkları için de meslek edinmede de sorunlar yaşamaktadırlar. Saha çalışmasında görüşülen ve araştırmaya katılan engelli bireyler, görüşme sırasında; memur statüsünde

(%44) çalışan katılımcıların çoğu son üç dört yıl içinde engellilere yönelik düzenlenen memurluk sınavıyla işe girdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo3. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Medeni ve Gelir Durumlarını Gösteren Frekans Dağılımı

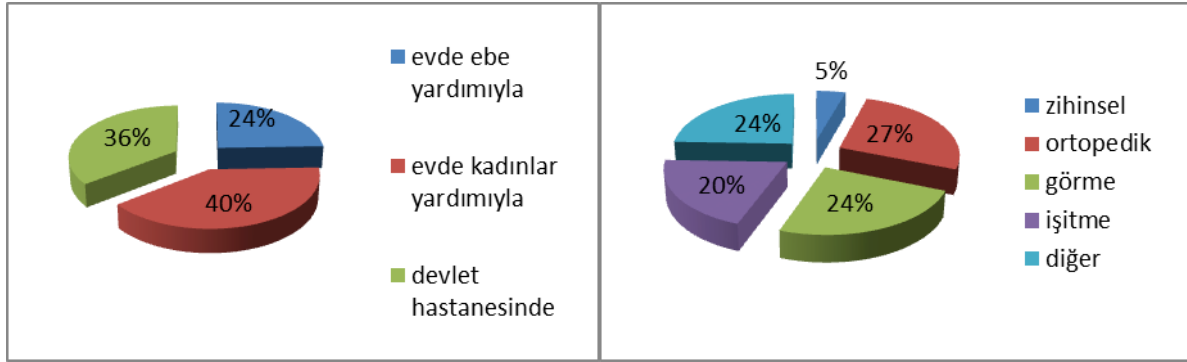

Katılımcıların medeni durumları

Katılımcıların gelir durumları

Örnekleme grubuna dâhil olan engelli bireylerin medeni durumlarına bakıldığında %58'nin bekâr, %33'nün evli ve %7'sinin de dul oldukları görülmüştür. Bu verilerden hareketle toplumumuzda engellilerin en önemli sorunlarından birinin de evlenememe sorunu olduğu söylenebilir. Bu durumun en önemli nedeni ise eğitimsizlik, işsizlik ve engellilere yönelik toplumsal algının olumsuz olmasıdır. Ankete cevap verenlerin gelir durumuna bakıldığında eğitim ve mesleki durumlarına bağlı olarak gelir düzeylerinin de son derece düşük olduğu görülmüştür. Nitekim katılımcıların %29'u asgari ücretten az ücret aldıklarını, %29'nun hiçbir gelire sahip olmadıklarını ve %20'sinin de asgari ücret aldığını söylemiştir. 2000 TL ve üzerinde geliri olanların oranı sadece %11'dir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Doğumlarının Gerçekleştiği Yer ve Engellilik Türünü Gösteren Frekans Dağılımı

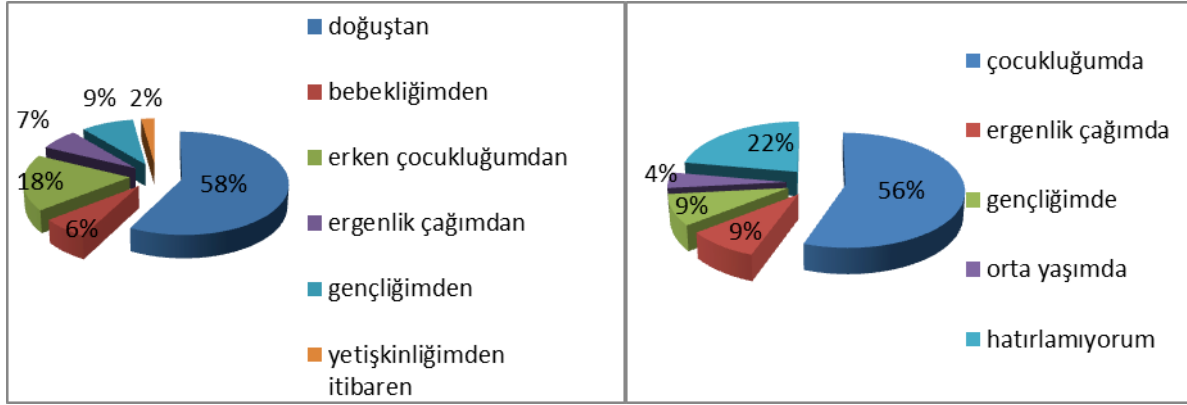

Katılımcıların doğumların gerçekleştiği yer

Katılımcıların engellilik türü

Örnekleme dâhilinde anketlere cevap veren engelli bireylerin %40'ı, doğumlarının evde kadınlar yardımıyla, %24'ü, evde ebe yardımıyla ve yüzde %36'sı da devlet hastanesinde gerçekleştiğini belirtmiştir. Burada ilginç olan husus, doğumu evde kadınlar tarafından yapılmış olanların sayısının bir hayli yüksek olmasıdır. Zira evde amatörce yaptırılan doğumlardan kaynaklı engellilik durumları söz konusu olabilmektedir. Engelli bireylerin engellilik türüne bakıldığında öncelikle zihinsel, ortopedik ve görme engel durumunun öne çıktığı görülmektedir. İşitme engeli olanların oranı ise %5 düşüktür. Katılımcılardan zihinsel engellilik durumu olanların oranının yüksek olmasının iki nedeni olabilir: Birincisi genetik nedenler ki bu oran yine Türkiye'deki diğer illere göre yüksektir, diğeri de erken yaşta evliliklerin çok olmasıdır. Genelde Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde özelde de Van'da halen akraba ve erken evlilik oranları bir hayli yüksektir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Ne Zamandan Beri Engelli Oldukları ve Ne Zamandan Beri Bunun Farkında Olduklarını Gösteren Frekans Dağılımı

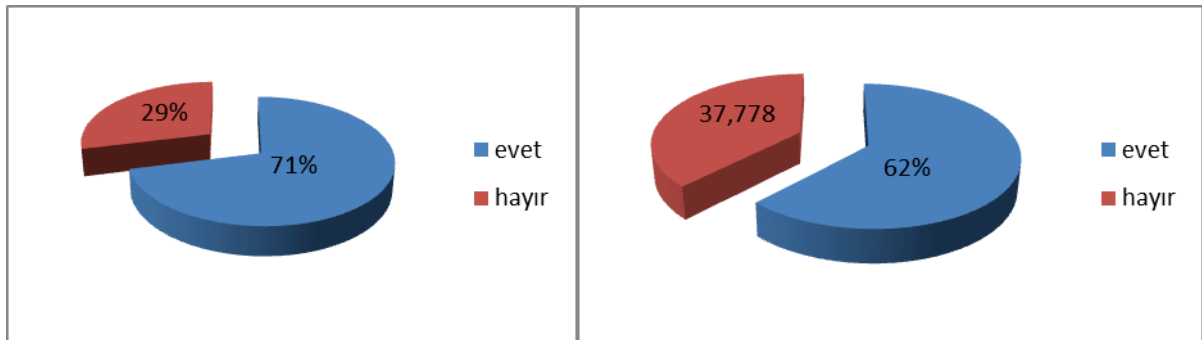

Katılımcıların ne zamandan beri engelli oldukları

Katılımcıların ne zamandan beri engelli olduklarının farkında oldukları

Araştırmaya katılan engelli bireylerin yarısından fazlası (%58) engellilik durumlarının doğuştan itibaren başladığını söylemişlerdir. Geride kalanlar ise bebeklik (%6), erken çocukluk (%18) ve gençlikten (%9) beri engelli olduklarını belirtmişlerdir. Anketlere cevap verenlerin yarısından çoğu (%56) çocukluğundan itibaren engelli olduklarını bildiklerini söylerken, %22'si, bunu hatırlamadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Herhangi Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olma Durumları ve Bu Tür Kurumlara Gitme Oranlarını Gösteren Frekans Dağılımı

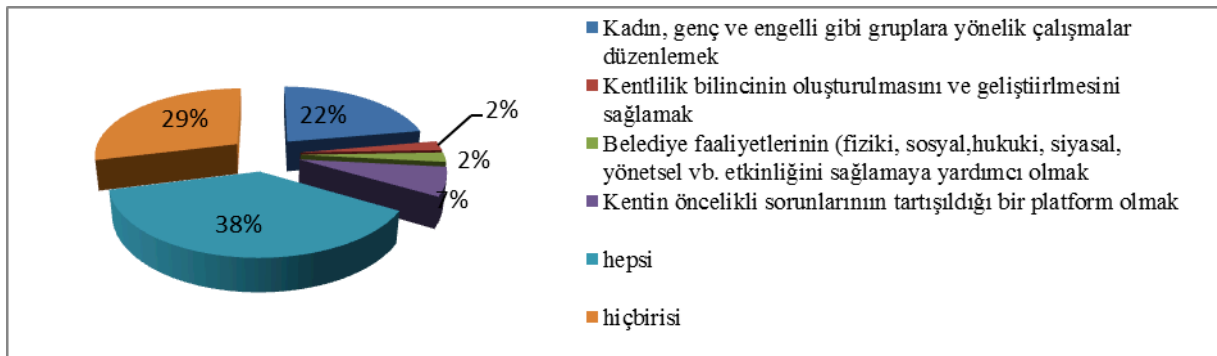

Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına üye olma oranları

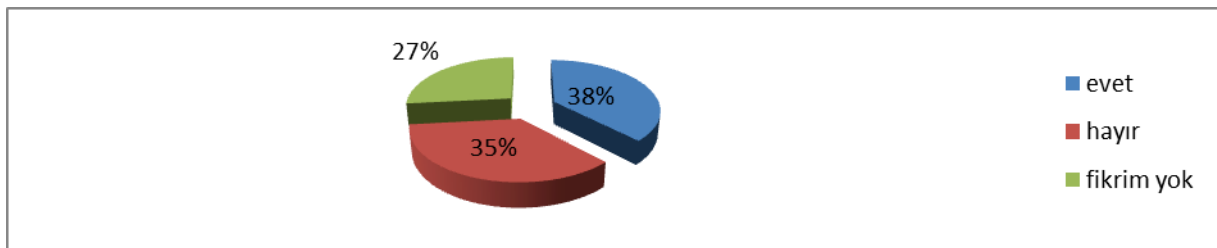
Katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına gitme oranları

Araştırmaya katılanların çoğunluğu (%71) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna özellikle de engellilerle ilgili kurumlara üye olduklarını söylemişlerdir. Engellilerin engel durumlarıyla ilgilenen sivil örgütlere üye olmaları önemlidir. Aynı şekilde “bugüne kadar Van’daki engellilerle ilgili kamu kurum, özel kuruluş, dernek ve sivil toplum kuruluşlarına gittiniz mi?” sorusuna büyük bir çoğunluk (%62) evet cevabı vermiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Van Kent Konseyi’nin Engelli Bireylerin Kent Yaşantısına İlişkin Sorunlarını Yeterince Ele Alıp Almadığı ve Hangi İşlevleri Yerine Getirdiğini Gösteren Frekans Dağılımı

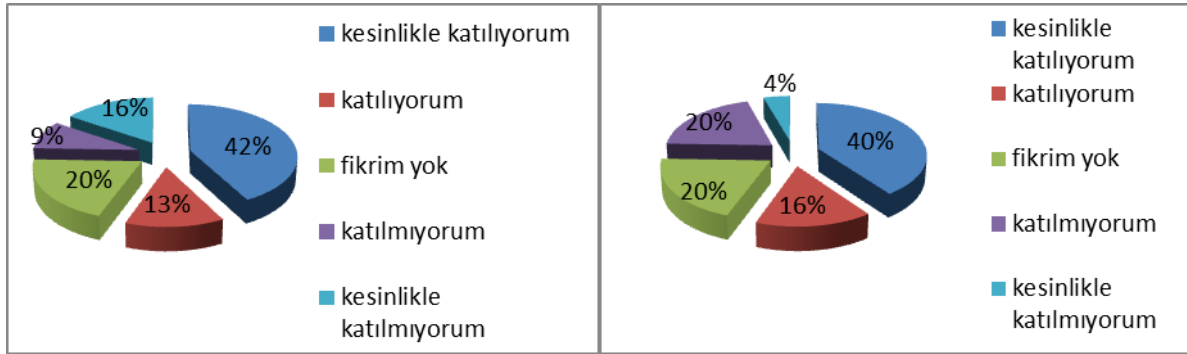
7.1. Katılımcıların Van Kent Konseyi’nin hangi işlevleri yerine getirdiğine ilişkin fikirler

7.2. Katılımcıların kent konseyinin engellilerin sorunlarını yeterince ilgi gösterip göstermedikleri

Araştırma örneklerime dâhil olup anketlere cevap verenlerin %38'i kent konseyinin engellilerin sorunlarına yeterince ilgi gösterdikleri kanaati taşımakta, ancak neredeyse aynı oranda (%35) bir kesim bu kanaati paylaşmamaktadır. Katılımcıların çoğunluğu kent konseyinin; kadın, genç ve engelli gibi gruplara yönelik çalışmalar yaptıklarını ve kentlilik bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi için çalıştıklarını düşünmektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Van Kent Konseyi Engelli Meclisi'nin Çalışmalarının Belediye Kolaylık Sağlayıp Sağlamadığını, Van'da Engelli Bireylerin Kentsel Demokratik Yapıya Entegre Olup Söz Sahibi Olduğunu Gösteren Frekans Dağılımı

Katılımcıların kent konseyinin belediyenin çalışmalarına katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin fikirleri

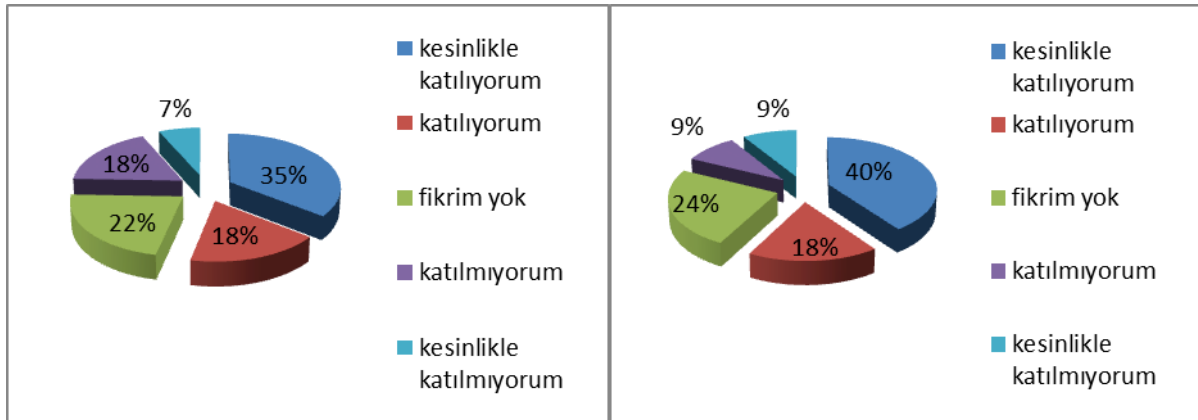
Katılımcıların Van'da engelli bireylerin kentsel demokratik yapıya entegre olup söz sahibi olup olmadıklarına ilişkin fikirleri

Van'da engelli olup araştırmaya katılan bireylere sorulan "Van Kent Konseyi Engelli Meclisi'nin çalışmalarının, kentteki engelli bireylerin ihtiyaç ve önceliklerinin belirlenmesinde belediyeye (kent yönetimine) kolaylık sağladığını düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %42'si "kesinlikle evet" %13'ü de "katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Bu oranların toplamı yaklaşık %55'tir. Katılımcılara, "Van Kent Konseyi Engelli

Meclisi gerçekleştirilen çalışmalar aracılığıyla Van'da engelli bireylerin de kentsel demokratik yapıya entegre olarak söz sahibi olduklarını düşünüyor musunuz?" sorusuna da aynı oranda "evet" cevabı verilmiştir. Söz konusu her iki veri de engelli bireylerin Van Kent Konseyi'nin gerek kentsin sorunlarına yönelik katkısı bağlamında gerekse yerel yönetimler düzeyinde demokrasinin geliştirilmesinde açısından önemli bir işlev gördüğünü düşünmekte.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Engelli Bireylerin Gerçekleştirdiği Faaliyetlerle Kentte Yaşayan Tüm Bireylerin Toplumsal Yapının Her Alanında Eşit Fırsat Ve Olanaklara Sahip Olup Olmadığını, Engelli Meclisinde Oluşturulan Görüşlerin Engelli Bireylerin Talep Ve İsteklerini Yansıtıp Yansıtmadığını Gösteren Frekans Dağılımı

Katılımcıların engelli meclisinin yapmış olduğu çalışmaların kentin her alanında eşit fırsat ve olanaklar yarattığına ilişkin fikirleri

Katılımcıların Van Kent Konseyi Engelli Meclisinde oluşturulan engeli bireylerin talep ve isteklerini yansıttıklarına ilişkin fikirleri

Ankete cevap veren engelli bireylerin neredeyse yarısı (%48) Van Kent Konseyi Engelli Meclisi'nin gerçekleştirdiği çalışmalar yoluyla kentte yaşayan tüm bireylerin

toplumsal yapının her alanında eşit fırsat ve olanaklara sahip olmalarını sağladığını düşünmektedir. Aynı şekilde Van Kent Konseyi Engelli Meclisi'nde oluşturulan görüşlerin, engelli bireylerin talep ve isteklerini yansıttıklarına inanların oranı da %58'dir. Bu her iki oran, engellilerin genelde kent konseyinin özelde de engelli meclisinin faaliyetlerinden memnun olduğunu göstermektedir.

6.SONUÇ

Van Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi'ne bağlı Engelliler Meclisi örneğinden hareketle engelli bireylerin kentsel yönetim süreçlerine katılımının analiz edildiği bu çalışmada başlıca şu sonuçlara varılmıştır. Genelde Türkiye'de özelde de Van'da yakın bir zamanda kurulan ve esas amacı kentin sorunlarına sivil örgütlenme düzeyinde çözüm aramak ve kentlilik bilincini oluşturmak suretiyle yerel yönetimlerin işini kolaylaştırmak olan kent konseyleri, gerek ilgili oldukları alanlarda gerçekleştirdiği faaliyetlerde gerekse demokratik ve katılımcı bir kent yönetimin oluşmasında son derece önemli işlevler üstlendiği görülmektedir.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yürütülen müzakerelerde kentlerin yönetiminde daha esnek, katılımcı ve demokratik bir yapı öngörülmesi, bu yapının gerek hukuki gerekse uygulama alanlarının güçlendirilmesi, kent konseylerinin önemli bir platform olarak kentin sorunlarına eğilmesine, çözüm üretmesine ve caydırıcı bir mekanizma olarak belediyeleri yönlendirmesine yol açmıştır. Kendi içinde birçok sorun taşımaya rağmen kent konseylerinin önemi her geçen gün artmaktadır. Zira kentlerimiz de her geçen gün daha çok sorunlarla gündeme gelmeye başlamıştır. Başta kırdan kente doğru yaşanan hızlı göç olmak üzere, altyapı hizmetlerinin yetersizliği, eğitim, sağlık, enerji, çevre ve ulaşım gibi sorunlar kentlerin yönetilebilirliğini daha doğru bir deyişle klasik yönetim anlayışıyla yönetilemez olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Bu açıdan kent konseyleri idari yapılanmayı sivilleştirilen ve demokratikleştiren bir yapıyla değişime zorlamıştır.

Van'daki kent konseyi de bu bağlamda uzun bir süredir faaliyetlerini sürdürmektedir. Engelli bireylerin kent yönetimine olan katılımları ve yaşamakta oldukları sorunları tespit etmeye dönük gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada, engelli bireylerin kent konseyi içinde faaliyet gösteren engelli meclisinin kente ve kentlilere yönelik farkındalık yaratmayı amaçlayan çalışmalarını yakından takip ettiklerini gördük. Söz konusu araştırmaya katılan engellilerin çoğu; aldığı hızlı göç nedeniyle nüfusu her geçen gün katlanarak büyüyen, ancak buna paralel biçimde sanayisi, turizmi veya ticareti gelişmeyen Van'ın, kentsel açıdan da birçok sorunu bulunduğu belirtmişlerdir. Kendisine anket uyguladığımız engelliler, kent konseyinin gerek kent sorunlarına yönelik yürüttüğü faaliyetler gerekse kentlilik bilincinin oluşmasına yaptıkları katkılar nedeniyle memnun kaldıklarını söylemişlerdir.

Van'daki engelli bireylerin %70'e yakını engellilik durumlarıyla ilgili derneklere üye oldukları, engellilere yönelik faaliyet gösteren dernek veya sivil toplum kuruluşlarına katıldıkları (%60), özellikle kentin yönetiminde önemli bir işlev gören kent konseylerinin etkinliklerine katıldıklarını, çalışmalarını takip ettiklerini ve bu yönde atılan adımları takdirle karşıladıkları görülmüştür. Aynı şekilde engelli bireylerin kentsel yönetim süreçlerine yeterince katıldıkları, engelli meclisinde kentin sorunlarına yönelik özellikle de engelli vatandaşların sorunlarına ilişkin görüş ve önerilerde buldukları görülmüştür. Engelliler, belediyenin de bu konuda kendilerine yeterince destek sağladığını düşünmektedir.

Araştırma kapsamına giren engelli bireylerin neredeyse yarısı (%42) genç denilebilecek bir yaş (26-35) aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%44) maalesef ilkokul mezunudur. %20'si hiç okula gitmemiştir. Engellilerin çoğu (%44) engellilere yönelik yapılan memurluk sınavıyla ve asgari ücret düzeyinde bir maaşla kamu kurumlarında istihdam edilmektedir. Araştırmaya katılan engelli bireylerin %58'ievlenemediklerini,%40'ı evde kadınlar yardımıyla dünyaya geldiklerini söylemişlerdir. Zihinsel, ortopedik ve görme engelli sayısı %75'tir. Engellilerin %58'i doğuştan engelli

olduklarını beyan etmişlerdir. Van'daki engellilerin sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik profillerine ilişkin bu veriler, son derece çarpıcı ve şaşırtıcıdır. Zira ortalamalar Türkiye'de engelli profilinin çok üzerinde bulunmaktadır. Bunun en önemli, Van'da nüfus artış hızının ve göçün hızlı, akraba evliliği ve erken evliliklerin de yüksek olmasıdır. Özellikle akraba evlilikleri başta zihinsel olmak üzere bedensel ve ortopedik engelli çocukların dünyaya gelmesinde önemli bir faktördür. İkincisi de eğitim oranının düşük olmasıdır.

Engellilerin kentsel yönetim süreçlerine katılımlarına bakıldığında yine ilginç bir tabloyla karşılaşırız. Kent içinde herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olanların oranı %71'dir. Kent konseyinin kentin sorunlarını çözme konusunda yerel idarecilerle çalışmalarını destekleyenlerin oranı da bir hayli yüksektir. Sonuç itibarıyla Van'daki engelli bireylerin gerek sosyal ve demografik, gerekse kültürel ve ekonomik profilleri, Türkiye ortalamasının altında olduğu söylenebilir. Bununla beraber kentin yerel yönetimiyle, kentsel sorunlara yönelik faaliyet gösteren kurumlarla özellikle de engelli dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla yakından ilgili olduklarını ve yönetsel-yönetimsel süreçlere katıldıklarını da söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- BİLGİN, U.K. (2000) "Özürlülerin Çalışma Hayatındaki Sorunları ve Çözüm Önerileri", Kamu-İş, Cilt: 5, Sayı: 4.
- BURCU E. (2013) "Engelli Gençlik ve Sosyal Riskler", **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, Yıl 1, Cilt 1, Sayı,2.
- BURCU, E. (2006) "Özürlülük Kimliği ve Etiketlemenin Kişisel ve Sosyal Söylemleri", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 23, Sayı, 2.
- ÇAĞLAR, S. (2012) "Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişilebilirlikleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 61 (2):541-598.
- ERKUT, H.- BAYKAL, T- KARA, H. (2013) "Kent Konseylerinin Sorunları Üzerine Bir İnceleme. Çanakkale Kent Konseyi Örneği" **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 22, Cilt: 10.
- ÖZTÜRK, M. (2011) "Türkiye'de Engelli Gerçeği", İstanbul: Müsiad Cep Kitapları.
- RESMİ GAZETE, 8 Ekim 2006 tarih ve 26313 sayı.

ŞAHİN H. (2004) “Engellilik Kimin Sorunu? Bireyin mi, Toplumun mu?”, **Öz-veri Dergisi**, Cilt 1, Sayı, 1.

ŞİŞMAN, Y. (2012) “Özürlülük Alanında Kullanılan Kavramlar üzerine Genel Bir Değerlendirme” **Sosyal Politika Çalışmaları** Yıl:12, Cilt:7,ss: 69-85.

ULUOCAK, Ş.-ASLAN, C. (2012) “Toplum ve Engelliler”, Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı.

<http://www.sayder.org.tr/e-dergi-5993-sayili-kanun-cercevesinde-kent-konseyleri-12-21.pdf>. Erişim Tarihi: 27.04.2015).

<http://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf>.(Erişim Tarihi: 23.05.2015).

<http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf>.(Erişim Tarihi: 26.04.2015).

http://whqlibdoc.who.int/hq/2011/who_nmh_vip_11.01_eng.pdf.(Erişim Tarihi: 26.04.2015).

<http://www.migm.gov.tr/AvrupaKonseyi/KentSart-1.pdf>.(Erişim Tarihi: 27.04.2015).

<http://www.tccb.gov.tr/ddk/ddk30.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.04.2015).

